

Filip Kerr

Category: Filosofiýa, Hekaýalar, Kitapcy, Romanlar, Ýazyjy
şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly

написано kitapcy | 22 января, 2025

Filip Kerr Filip KERR

Filip Kerr, Beýik Britaniýaly ýazyjy, «Prix Mystère de la Critique», «Barry Award», Palle Rozenkrans», «RBA International Prize for Crime Writing» edebi baýraklarynyň eýesi.

F.Kerr 1956-njy ýylyň 22-nji fewralynda Edinburg şäherinde baptist maşgalasynda doguldy. Ýazyjynyň öz aýtmagyna görä onuň ejesi Şotlandiýanyň gadymdan bäri dowam edip gelyän iň asylzada Brodlar dinastiýasyndan bolupdyr.

1974-nji ýylda Birmingham uniwersitetine okuwa girýär we 1980-nji ýylda ony magistraturada hukukçy bilimi bilen tamamlayar. Okaýan döwri filosofiýa bilen içgin gyzyklanýar. Okuwy tamamlandan soň mahabat agentliginde we «Sunday Times», «Evening Standard», «New Statesman» ýaly gazetlerde işleýär. Ýazyjy özüniň «Mart fialkalary» atly birinji romanyny 1989-njy ýylda ýazýar. Onuň ýigrimiden gowrak eserleriniň on biri uly göwrümlü romanlardyr.

F.Kerr Jeýn Tinn atly romantist ýazyjy zenana öýlenýär we ondan Wilýam (1993), Çarli (1996), Naomi (2004) atly üç çagasy bolýar. Maşgalanyň ähli agzasy «Arsenal» futbol klubynyň janköýerleridir.

Häzirki wagtda ýazyjy Wimldondaky öýünde ýaşaýar. Ol bu jaýy zenan çagalar ýazyjysy Joan Aýkenden alypdy. 1825-nji ýylda gurlan bu taryhy jaý birmahallar ruhanlaryň üýşýän ýeri bolupdyr. Ýazyjy Redýard Kipling, Robert Lýuis Stiwenson, Joan Aýken ýaly ýazyjylary söýüp okaýar. Boş wagtlary gitara we fortepiano çalmagy gowy görýär.

■ Edebi döredijiligi

Filip Kerr döredijilik dünýäsine pornografik hekaýalary ýazmak

bilen gadam basýar. «Gersoginýa we romaška», «Leýdi Çatterleýiň söýgülisi» ýaly pornografik hekaýalary ýazan ýazyjy munuň üçin ene-atasyndan mazaly käýinç alýar.

1989-njy ýylda «Berlin gijesi» trilogiýasynyň birinji kitaby bolan «Mart fialkalary» romanyny ýazýar. Ýazyjy şol wagt otuz üç ýaşyndady. Roman ilkinji çap edilen wagtyndan bäri häzirki wagta çenli kitap söwdasynyň iň geçginli eserleriniň biri bolup galdy.

«Penguin Books» neşirýaty Filip Kerriň eserleriniň doly ýygyndysyny neşir etdi.

Ýazyjy çeper döredijilik işiniň daşyndan öz eserleri esasynda kinofilmler üçin ssenariýalary hem ýazdy.

1993-nji ýylda Filip Kerr tankytçylaryň we okyjylaryň arasynda geçirilen pikir soralsykda britan ýazyjylarynyň saýlama ýigrimiligine düşdi.

■ Eserleri

1. «Берлинская ночь» / Berlin Noir:
2. «Мартовские фиалки» / March Violets (1989)
3. «Бледный преступник» / The Pale Criminal (1990);
4. «Реквием по Германии» / A German Requiem (1991)
5. «Друг от друга» / The One from the Other (2006);
6. «Тихое пламя» / A Quiet Flame (2008);
7. «Если мертвые не воскресают»/If the Dead Rise Not (2009)
8. «Серое поле» / Field Grey (2010)
9. «Роковая Прага» / Prague Fatale (2011)
10. «Человек без дыхания» / A Man Without Breath (2013);
11. «Дети лампы» / Children of the Lamp
12. «Джинн в плену Эхнатона» / The Akhenaten Adventure (2004)
13. «Джинн в вавилонском подземелье » / The Blue Djinn of Babylon (2005)
14. «Королевская кобра Катманду» / The Cobra King of Kathmandu (2006)
15. «Джинн и воины-дьяволы»/ The Day of the Djinn Warrior (2007)
16. «Лесной глаз» / The Eye of the Forest (2009)

17. «Пять факиров с Файзабаду» / The Five Fakirs Of Faizabad (2010)

18. «Грабители могилы Чингисхана» / The Grave Robbers of Genghis Khan (2011)

■ «Mart fialkalary»

«Berlin gijesi» trilogiýasynyň birinji kitaby bolan «Mart fialkalary» XX asyryň 30-njy ýyllarynyň Berlin durmuşyny, faşistik Germaniýanyň syýasy-jemgyýetçilik, ykdysady, ideologik ýagdaýyny suratlandyrýan taryhy we syýasy detektiw romandyr.

1936-1948-nji ýyllary öz içine alýan trilogiýa «The Pale Criminal» (1990) we «A German Requiem» (1991) bilen dowam etdi.

Ýazyja dünýä derejesinde meşhurlyk gazandyranam şu trilogiýa boldy.

1993-nji ýylda «Granta» žurnaly ýazyjyny «iň gowy ýaş iňlis ýazyjylarynyň» sanawyna girizdi, şol ýyl ýazyja Fransiýanyň «Prix du Roman d’Aventures» edebi baýragy berildi.

«Berlin gijesi» trilogiýasy 2011-nji ýylda «Guardian» gazetiniň “Berlinde alynýan iň gowy kitaplar” sanawyna girdi.

Şotland ýazyjysynyň faşistik diktatura döwrüniň Germaniýasyny we paýtagtyny şeýle ussatlyk bilen beýan etmegi köpleri haýrana galdyrdy. Ýöne Filip Kerriň alymlyk işini nemes hukugyndan we filosofiýasyndan gorandygyny, hususanam faşistik partiýanyň durmuşa geçiren işleri boýunça ylmy barlaglary alyp barandygyny unutmazlyk gerek.

■ Nemesleriň Filip Marlowy

«Mart fialkalary» diýip 1933-nji ýylyň martynda Gitleriň häkimiýet başyna gelmeginden soňra nasistlere diýilýärdi.

Nasistik partiýa şol ýylyň maý ayynda partiýa agza kabul etmegi bes etdi, iň soňky pursatda häkimiýetden nesibini alanlar «mart fialkalary» bolup galdy.

Trilogiýanyň birinji kitabynda ýazyjynyň Filip Marlowyň obrazynda döreden Bernhard Gýunter atly personažy jenaýatyň

pidasy bolan bir «mart fialkasynyň» ganhoryny gözleýär.

Aleksandrplasdaky ofisinde hususy detektiv bolup işleýän Berni (Bernhard Gýunter) otuz sekiz ýaşly arakhor, çilimkeş, çişik we aýaly ýogalany bári aýallardan uzak wagtlap çetde gezen biridir. Köp «kärdeşi» ýaly olam özüne mahsus adalata bolan garaýşy, ahlak prinsipleri, dogry hasaplaýan pikirinden ölýänem bolsa dänmejek derejede garadangaýtmazlygy... bar.

Birinji Jahan urşuna gatnaşan we ikinji derejeli «Demir haç» medaly bilen sylaglanan.

Berni üçin bu medalyň hiç hili ähmiýeti ýok, çünki ol uruşyň näderejedäki apatdygyna gowy düşünýär. Şonuň üçinem ol faşistleriň alyp baryan milletçilik syýasatynyň ýurdy täze uruş odunyň ortasyna iterýändigine göz ýetirýändigini üçin, olary hiç jyny almaýar. Ol uzak wagtlap işlän jenaýatçylyga garşy göreş müdirliginden hem nasistler häkimiýet başyna gelensoň çykýar. Emma müdirlikde onuň sylagy bar, halanyp barylmaýanam bolsa hormaty saklanýar. Romanyň wakalary 1936-njy ýylda Berlin Olimpiadasy bilen başlanýar. Şol ýyllar Germaniýanyň öz güýjüni dünýä mazamlamak üçin giň hummaly hereketlere başlan, şeýle-de režime garşy gidýänlere we ýewreýlere garşy syýasy jenaýatlaryň güýjän döwri. Nasistleriň etmişleri sebäpli Berniniň önünde duran wezipe juda çylşyrymly. Onuň müşderileri bolsa köplenç dereksiz ýiten hossarlaryny gözleýän ýewreýler. «Jenaýat işleri» (Уголовное дело) hemişe diýen ýaly birmeňzeş soňlanýar: dereksiz ýiten görgüli ýa-da gestapo, ýa-da Es-Esçiler (SA) tarapyndan kanala oklanan jeset bolup, ýa-da konslagerlere ugradyljak bendileriň sanawyna düşen bolup çykýar...

Berniniň täze alan işi bulardan biraz tapawutly. Ol bu gezek barjamly nemes senagatçysynyň gyzynyň we köreginiň ganhoryny tapmaga synanyşýar.

Jenaýatyň pidasy bolanlaryň öýi oka tutulan, yzyndanam ýakylan, pul saklanýan seýf talanan, maşgalanyň ata-baba ýadygärlik diýip saklap ýören gymmatbahaly şaý-sepleri ogurlanan. Jenaýat seljermesiniň birinji etabynda öldürilen adamyň «mart fialkalaryndandygyny» we Genrih Gimmler tarapyndan korrupsiýa garşy göreşe ýolbaşçylyk edýän düzüme

girizilendigini anyklan Berni agyr jenaýatyň aňyrsynda pikir edilşinden has uly we howply etmişiň gizlenip ýatandygyny aňýar.

Gitleriň esasy adamlaryndan bolan iki adamyň özara güýç garpysyklarynyň arasynda galan Berni öz janyny halas etmek we boýun alan işinde anyk netije gazanmak üçin seljermesini ilki bilen Jessi Owensini gatnaşýan Olimpiada stadionlaryndan gijeki barlara çenli, nasistleriň edara binalaryndan garamaýaklaryň ýaşaýan hütdük jaýlaryna çenli giň arenada dowam etdirýär.

■ «Mart fialkalary» taryhy we syýasy detektiw žanryň iň gowy romanydyr.

Roman faşistik Germaniýanyň syýasy-jemgyýetçilik, ykdysady we ideogik ýagdaýyny, 1930-njy ýyllaryň Berlinini suratlandyrýan taryhy-syýasy detektiw eserdir.

Ýazyjy Filip Kerr jenaýaty açmaga synanyşýan hususy detektiwiň gözi bilen şol döwrüň ähli hapalygyny, pyssy-pyjurlygyny, adalatsyzlygyny, elhençligini göz önümizde janlandyrýar. Faşistleriň ýedi ýaşdan yetmiş ýaşla çenli jemgyýetiň ähli gatlagyna ýaýylan zäherli propogandasýnda peýdalanylan serişdeler diňe şol döwür bilen çäklenip gutaranok; eser ähli awtoritar hökümetleriň taryhda we häzirki wagtda edýän ýykgyňçylykly işleriniň hroniki beýany bolup durýar.

«Bu günler her kim bir sebäp bilen dogry ýoldan çykýardy. Zalymlaşmak nasional sosializmiň boýunturugy astyna giren durmuşa mahsus aýratynlyklaryň biridi. Hökümet Weýmar döwründäki syýasy partiýalaryň bidüzgünçiligi, parahorluklary hakynda birnäçe beýannamalary halka mälim edipdi, ýöne bular şu wagtda dowam edýän korrupsiýa bilen deňeşdireniňde hiç zat däldi. Korrupsiýanyň başy «balygyň kellesindedi» we muny hemmeler gowy bilýärdi. Şonuň üçin köp adam özlerine-de paý çykarylmalygyny isleýärdi. Bu meseleler babatda owalkylar ýaly talabediji birini tanamokdym. Muňa meniň özümem degişlidir. Mesele... adamlaryň korrupsiýa garşy pikiri ulanylyp-ulanylyp ujy gemrilen galam ýaly kütelşipdi...»

«Mart fialkalary» amerikan «hard-boiled»-lerini ýatladýan ekşn epizodlar bilen sahypadan-sahypa okyjyny dartgynly sýužetleriň girdabyna dolap alýar. Realistik atmosferada eseriň çözgüdini syýasy ramkanyň içinde gurnap, aram-aram sarkazma we söýgi gatnaşyklaryna hem orun beren Filip Kerr romany okan her bir okyja emosional lezzet berjek derejede kämil eser ýazypdyr. Romanyň ýekeje ýalňyşlygy bar: olam ýedinji bölümde agzalýan Klayall köçesi. Berlinde şeýle köçe hakykatdanam bar, ýöne 1936-njy ýylda onuň ady başga eken. Kronprinzenal köçesine 1949-njy ýylda Günbatar Berliniň harby komendanty bolan amerikaly general tarapyndan Klayall dakylýar. Elbetde, bu kiçijik ýalňyşlyk romanyň çeperçiligini hiç hili görkden gaçyranok. Ýöne herniçik-de bolsa, şular ýaly ýalňyşlyklary goýbermezlik taryhy roman ýazmagyň iň esasy talaplarynyň biridir.

philipkerr.org Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly